

Voorwoord

Op 4 juni 2009 worden voor de zevende maal Europese verkiezingen gehouden. In 1979 was het de eerste keer dat de kiezers van wat toen nog de Europese Gemeenschap heette (en sinds 1993 de Europese Unie) rechtstreeks hun vertegenwoordigers voor het Europees Parlement konden aanwijzen. De verkiezingen worden om de vijf jaar gehouden, waarbij de animo bij de kiezer in Nederland flink is teruggelopen: de opkomst daalde van ongeveer 58 procent bij de première in 1979 tot 30 procent in 1999. Bij de laatstgehouden verkiezingen steeg het aandeel van de kiezers die hun stem uitbrachten weer naar 39 procent; voor dit jaar wordt opnieuw een opkomst van zo'n 30 procent verwacht.

Op uiteenlopende manieren proberen de politieke partijen steun te krijgen van de kiezer voor hun programma en hun kandidaten. Daarbij wordt tegenwoordig veel gebruikgemaakt van de moderne communicatiemiddelen. Vrijwel alle gevestigde partijen benutten bijvoorbeeld volop de mogelijkheden die internet hen biedt. Vaak hebben zij een speciale verkiezingssite, zetten zij video's op YouTube en foto's op Flickr. Hun kandidaten hebben hun eigen sites, maar bloggen ook op sociale netwerksites, zoals Hyves. Bovendien zenden de partijen verkiezingsspotjes uit op radio en televisie. Maar ook de klassieke campaignmiddelen zijn nog niet in het ongerede geraakt: partijen houden nog altijd verkiezingsbijeenkomsten, ze delen folders uit op straat en adverteren in kranten (hoewel dat laatste steeds minder wordt gedaan). Daarnaast maken zij in de verkiezingscampagne nog altijd gebruik van affiches – inmiddels al bijna honderd jaar. De verkiezingsposter maakte in de eerste decennia van de vorige eeuw zijn opwachting, als begeleidingsverschijnsel van de massapolitiek die het gevolg was van de invoering van het algemeen kiesrecht. Aan het begin van de eenentwintigste eeuw zijn de affiches nog steeds niet weg te denken in de verkiezingsstrijd.

Dit boek geeft een overzicht van de affiches waarmee de politieke partijen in de afgelopen dertig jaar bij de Europese verkiezingen hebben gepoogd de kiezers te verleiden hun stem op die partij uit te brengen. Veel van de posters brengen in de vormgeving direct tot uitdrukking hoe de partijen zich tegenover de Europese integratie opstellen. Zij illustreren zo de veranderende opvattingen in de Nederlandse politiek ten aanzien van 'Brussel'. Zeven campagnes worden beschreven en door middel van de affiches in beeld gebracht – dus ook die van 2009, al moet die eigenlijk nog van start gaan wanneer dit boek verschijnt. De kopij is afgesloten op 27 april, de dag waarop de Kiesraad zijn oordeel heeft uitgesproken over de geldigheid van de ingediende kandidatenlijsten. Voor enkele nieuwkomers bij de verkiezingen van aanstaande juni bleek het helaas te kort dag om nog een affiche te kunnen aanleveren.

Aan dit boek heeft een aantal personen en instellingen een bijdrage geleverd. De assistentie van Martin van der Linde was in de eindfase onmisbaar. Fotograaf Dirk Fennema heeft op korte termijn zorg gedragen voor de illustraties. Daarnaast waren George Auping, Berend de Boer, Maya Daniel, Nienke Harteveld, Paul Lucardie, Dorien van Rheenen, Arjen Spijckstra en Rob van Wijk ons behulpzaam; zij zijn allen verbonden aan het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de Rijksuniversiteit Groningen. Ook gaat een woord van dank uit naar de medewerkers van de partijen die de affiches voor de verkiezingen van 2009 digitaal beschikbaar hebben gesteld: Alexander Brom (Libertas), Shahied Badoella (ChristenUnie), Peter Boogaard (PvdD), Gerhard Brunsveld (D66), Dimitri Gilissen (VVD), Otto ter Haar (De Groenen), Marjolijn Knol (CDA), Richard de Mos (PVV), Hester van der Putte (GroenLinks), Ottolien van Rossem (PvdA), Matthijs Spaas (SP), Margriet Twisterling (Solidara) en Joeri Wiersma (EKP). Alle affiches uit de periode 1979-2004 zijn afkomstig van het DNPP, met uitzondering van de poster van de Europese Groenen uit 1984, die op het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) te Amsterdam aanwezig is. Ten slotte gaat onze dank uit naar het in Den Haag gevestigde Montesquieu Instituut, die deze uitgave financieel mogelijk heeft gemaakt.

Bij het schrijven van dit boek is regelmatig geput uit de rubriek 'Het partijgebeuren. Kroniek van de partijpolitieke gebeurtenissen', verschenen in de *Jaarboeken 1978-2004 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen*, van de hand van Lidie Koeneman, Joop Hippe, Ruud Koole, Ida Noomen, Paul Lucardie en Gerrit Voerman. Veel biografische

gegevens betreffende de in dit boek vermelde politici zijn afkomstig van het Parlementair Documentatiecentrum van de Universiteit Leiden (www.parlement.com). De affiches en de verkiezingsprogramma's van de Europese verkiezingen van 1979 tot en met 2009 (en overigens ook van de Tweede Kamerverkiezingen) zijn aanwezig op het DNPP en te raadplegen op de website van het Documentatiecentrum (www.dnpp.nl).

Groningen, april 2009

Gerrit Voerman
Nelleke van de Walle